

MEGÍTÉLÉSES DÖNTÉSEKRE A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA KORÁBAN IS SZÜKSÉG LESZ

INTERJÚ HANÁK GÁBORRAL

Lambert Gábor (Magyar Biztosítók Szövetsége) gabor.lambert@mabisz.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

Dr. Hanák Gábor több mint 28 éve dolgozik a biztosítási szektorban. 2008-ban csatlakozott a KPMG-hez, és azóta a Közép-kelet-európai Kockázati és Aktuáriusi Tanácsadó Csoport egyik vezetője.

A múltban több biztosítónál dolgozott vezető aktuáriusként, majd az egyik nagy európai biztosítási csoport magyar leányvállalatának vezérigazgatója lett. Ezt követően megalapította az Endaira Kft.-t, amely a felügyelet által engedélyezett aktuáriusi tanácsadó cég. Az elmúlt évtizedben főként a Szolvencia II-höz és az IFRS17-hez kapcsolódó munkákon dolgozott: ezek jogi megalapozásához nyújtott tanácsadást, a KPMG kapcsolódó tanácsadási munkáiban vett részt, továbbá számos előadást tartott a témában.

Folyamatosan részt vesz szakmai szervezetek munkájában. A Magyar Aktuárius Társaság alapító tagja, Vezetőségének tagja (1991–2017), a Társaság elnöke (1995–1999, 2007–2011), a Társaság delegáltja az International Actuarial Association-ba (IAA; 2001–2017) és az Actuarial Association of Europe-ba (AAE, korábban Groupe Consultatif Actuariel Européen; 2001–2017) és annak Professionalism Committee-jába. Az AAE elnöke (2011–2012). Az AAE Standards Project Teamjének vezetője (2016–2017). Az IAA szabványalkotó bizottságának tagja és annak a biztosítási szabvánnyal foglalkozó munkacsoporttal való kapcsolattartója (2017-ig). Az IAA leendő elnöke (2018), illetve elnöke (2019).

SUMMARY

Dr. Gábor Hanák has been working in the insurance sector for over 28 years. He joined KPMG in 2008 and has been a leading member of KPMG CEE Risk and Actuarial Services Group.

In the past he worked for some insurance companies as chief actuary and then as the CEO for the Hungarian subsidiary of one of the big European insurance groups, after that he founded Endaira Ltd., an actuarial consulting firm whose operation was authorized by the local Supervisory Authority. Over the past decade, he has been working on Solvency II and IFRS17 related engagements in terms of advising legal and professional bodies on their legal development, in terms of KPMG's advisory services, and in terms of presentations on the subject.

Dr. Hanák is deeply involved in professional organizations. Founding member of the Hungarian Actuarial Society (HAS) and member of its Executive Board (1991-2017),

President of the HAS (1995-1999, 2007- 2011), delegate of HAS to the International Actuarial Association (IAA; 2001-2017), to the Actuarial Association of Europe (AAE, formerly Groupe Consultatif Actuariel Européen; 2001-2017) and to its Professionalism Committee. Chairman (2011-2012) of AAE. Leader of the Standards Project Team of the AAE (2016-2017). Member of the standard drafting body of the IAA (ASC) and its liaison to its Task Force on Insurance Contract standard (up to 2017). President-Elect (2018) and President (2019) of the IAA.

Kulcsszavak: aktuárius, aktuáriusi szakma, IAA

Key words: actuary, actuarial profession, IAA

JEL: G22,

DOI: 10.18530/BK.2019.1.6

<http://dx.doi.org/10.18530/BK.2019.1.6>

Honnan származik az aktuárius szó, és a szakma miért ezen a néven honosodott meg a magyar nyelvben?

A szó eredete latin, actuarius, és bírósági hivatalnokot jelölt, aki számba vette a különböző dolgokat, vagyis egyfajta adminisztratív feladatot látott el. Az már nehezen követhető, hogy ebből hogyan alakult ki a mai értelmezése, mindenesetre az angolszász nyelvterületen kezdték el használni actuary-ként. Valójában egyfajta rendteremtő feladata van az aktuáriusnak, és talán ebből indultak ki az angolszász világban is. Mi Magyarországon egyszerűen lefordítottuk az actuariust aktuáriusra. A kilencvenes évek elején volt is erről vita. A német nyelvterületen ezt a szerepet Versicherungsmatematiknak, tehát biztosítási matematikusnak nevezték el eredetileg, de azóta már ott is az Aktuárt használják. Ez egyben jelzi, hogy a feladat szélesebb értelmezést kapott, és egyrészt matematikai, másrészt közgazdasági irányultságot kell képviselnie. Az aktuárius tehát az üzleti problémákat igyekszik megragadni és megoldani. Bizalmi viszonyban kell lennie persze a számokkal, de ez nem elég.

Amikor egy társaságban bemutatkozik, mennyire kell ilyen aprólékos magyarázatot adni a foglalkozása megjelölése mellé?

Nagyon is kell. A napokban egy színházi előadás utáni beszélgetésben egy gyógyszerésszel kellett megértetnem, hogy mit is takar – sokáig tartott. Nyilván azoknak, akik pénzügyi területről jönnek, a döntő része már találkozott ezzel a foglalkozással.

A biztosítási szakmán kívül hol működnek még aktuáriusok?

A nyugdíj- és egészségpénztáraknál, Magyarországon és külföldön is. Néhány éve külföldön is készítettünk egy szűkebb körű felmérést, hogy az adott országban tudják-e, mit csinál az

aktuárius, és akik tudták, azok inkább a nyugdíjjal kapcsolták össze. Főleg a britek, mert ott más a nyugdíjrendszer, gyakori, bár fogyóban van a szolgáltatással meghatározott nyugdíj. Ott nagy jelentősége van annak, hogy egy aktuárius szakember megvizsgálja a nyugdíjérvényeket abból a szempontból, hogy azok teljesíthetők-e. Egyébként pedig a társadalombiztosításban is dolgoznak szakmabeliek, továbbá bankoknál is. Nemrégiben pedig egy San Francisco környéki hirdetésben láttam, hogy az Uber keresett aktuáriusokat elemzési célra. Külföldön (és most már itthon is – a szerk.) vannak olyan aktuáriusok is, akik nem pénzügyi intézménynél foglalkoznak kockázatkezeléssel, hanem ipari nagyvállalatok (energiaszektor, autóipar stb.) kockázatkezelési folyamatainak a segítésében vesznek részt.

Így még inkább érthető, hogy ez a hazai viszonyok között főként a biztosításhoz kapcsolódó szakma ilyen nagy világszervezetet képes fenntartani, mint az International Actuarial Association, amelynek januártól Ön tölti be az elnöki tisztét. (Hanák Gábor a megválasztásával összefüggésben lemondott egyéb társadalmi tisztségvállalásairól, így a Biztosítás és Kockázat szerkesztőbizottsági tagságáról is. – A szerk.) Milyen közös szakmai érdekek kötik össze az európai és a tengerentúli kollégákat?

A szakma az egyes országokban az életbiztosításokhoz kapcsolódóan alakult ki, ami hosszú távú kötelezettségvállalásokat jelent a biztosítók részéről. Ha kötünk egy ilyen üzletet, ahhoz mindenképpen kell a hosszú távra előretékintő szemlélet. A nem-életbiztosítási ágazatban kevésbé van szükség erre, ott gyakran olyan díjkalkulációkat, számításokat végeznek aktuáriusok, amelyek inkább a biztosításmatematika fogalmával írhatók körül. Számos országban nem is volt kötelező nem-életbiztosítóknak aktuáriusokat alkalmazni, ám az EU-ban a Szolvencia II rendszer bevezetése óta ez minden társaságra nézve kötelező. Ugyanis az aktuáriusi megfontolások is szerepet kapnak abban, hogy a tőkeellátottság megfelelőségét megállapítsák, mivel a tőkemenedzsment inkább kockázatalapú, mint korábban volt. A kérdésre visszatérve: egyrészt tehát közösek a szakma kialakulásának az alapjai az egyes térségekben, másrészt pedig a napi működésben is nagyon sok minden hasonló a különböző országokban. Azok az elvek, amelyek mentén aktuáriusi számításokat végez egy szakember, nagyon sok tekintetben hasonlóak. A nyugdíjrendszereket illetően ez a hasonlóság már nem valósul meg ilyen mértékben, mint ahogyan az adószakembereket is nehezebb a szakmai munka alapján egy nemzetközi szervezetbe integrálni.

Az Ön elődje az IAA élén egy amerikai szakember volt. Az európai vezetés milyen hangsúlyváltozásokat hozhat a szervezet munkájában?

A szakemberek nyilván másként állnak bizonyos kérdésekhez Európában, mint Amerikában, de a szervezetünk működése szempontjából ez lényegtelen. Az amerikai elnök sem a partikuláris amerikai érdekeket próbálta érvényesíteni, mint ahogyan én sem egy országot vagy régiót képviselek. A háromtagú vezetés minden tagjának a globális szakmai érdekeket és a közös szolgálatát kell szem előtt tartania. A rotációs elv értelmében háromévente van egy európai elnök, egy észak-amerikai és egy a világ többi részéből. Ám – mint az alapszabály is kimondja – senki sem képviselheti valamely régió vagy iparág partikuláris érdekeit.

A nemzetközi szinten is egyre dinamikusabban előretörő kínai biztosítók is alkalmaznak aktuáriusokat? Ők is tagjai a nemzetközi szervezetnek?

Kínában valóban erőteljesen fejlődik a biztosítási ipar, de az aktuáriusi szerepük ettől elmarad, még nem töltenek be olyan szerepet a nemzetközi aktuáriusi szövetségben, mint amilyen súlyuk kezd kialakulni az iparágban. A nemzetközi szervezet vezetésében még nem játszanak szerepet, különböző bizottságokba azonban már delegálnak szakembereket. Az IAA egyik fontos célja, hogy segítse ezen területek fejlődését, például Japánban már most is nagyon erős a szakma.

Ez azért is érdekes, mert közben az új típusú, insurtech-alapú kínai biztosítók egyre impozánsabb üzleti eredményeket érnek el, a jelek szerint tehát erős aktuáriusi háttér nélkül is. Hozhat-e ez valamilyen fordulatot a szakma jövőjéről való gondolkodásban?

Én inkább azt jósolnám, hogy előbb-utóbb Kínában is be fog érni a szakma, nem pedig a külvilág fog hozzájuk igazodni. Egyébként a hozzánk is eljutó hírek és eredmények alapján ezek a társaságok inkább a nem-életbiztosítási területeken erősek, ahol rövidebb távokra terveznek, és nincs akkora szerepük az aktuáriusoknak.

Ha már itt tartunk: a nemzetközi szervezetben mit látnak az elkövetkező évek legfőbb kihívásainak?

Számos olyan dolog van, ami a tevékenységünk homlokterében áll. A jövőt illetően a legfontosabb kihívás a klímaváltozás hatása a különböző területeken. E téren segítséget nyújtunk a biztosításfelügyelők nemzetközi szövetségének is, akik szintén vizsgálják, hogy a klímaváltozás milyen következményekkel jár a biztosítási piacokon, biztonság, elérhetőség stb. szempontjából. A felügyelők szövetségével konzultálunk a biztosításra vonatkozó tőkeszabványokról is. Európában van ugyan a Szolvencia II, de máshol a világban csak néhány helyen építettek fel hasonló elvek mentén valamilyen szabályozást, vagy éppen lemásolták az európaiat. Ez utóbbi azonban még nem általános, főleg mivel az Egyesült Államok érdekeit is koordinálni kell a többiekével (ahol ugyan kockázatalapú a tőkeszabályozás, de az európaítól eltérő), ami nem egyszerű feladat.

A jövőt illetően a legfontosabb kihívás a klímaváltozás hatása a különböző területeken.

A közeljövőben viszont minden, a nemzetközi (IFRS) szabványok alapján beszámolóit készítő biztosítóknak komoly kihívást jelent majd a biztosításokra vonatkozó új nemzetközi számviteli szabályozás, az IFRS 17, amelyet közel két éve fogadott el a szabványalkotó testület. Ennek a folyamatnak majdnem két évtizedes előtörténete van, és a szabvány kialakításához is komoly segítséget adott az IAA. Jelenleg pedig a gyakorlatba való átültetése a pillanatnyi legfontosabb feladatunknak számít.

Ez ugye nem csupán európai, hanem világméretű pénzügyi szabványrendszer lesz.

Valóban. Nem lesz ugyan érvényes például az amerikai biztosítókra, ám ha leányvállalati vagy kereszttulajdonlás van, akkor azokra a más országokban működő vállalatokra már igen, amelyek az IFRS hatálya alatt dolgoznak. Európában a szabványrendszer befogadása folyamatban van, és bár még vannak bizonytalanságok, de úgy néz ki, lesz olyan megállapodás, amely a biztosítóknak és az auditoroknak is megfelel. Az EU által befogadott IFRS-ek alkalmazása pedig kötelező az EU-ban székhellyel rendelkező azon biztosítók konszolidált beszámolójára, amelyek a tőzsdén vannak; ezen keresztül a legtöbb magyar biztosító is érintett.

Az, hogy az Egyesült Államok ismét más utakon jár, mint a 2008-as válság után szabályozási dömpinget elindító Európai Unió, hogyan értelmezhető aktuáriusi szempontból?

Az Egyesült Államokban is kockázatalapú a tőkeszabályozás, csak sokkal egyszerűbb ez a kockázatalapú felügyelet, mint amit a Szovencia II ír elő. Azért ott is valamennyi (államként egyébként eltérő) jogrendben erősödnek a biztonsággal kapcsolatos jogszabályi alapok, egyre több jogszabály próbálja behatárolni a kockázatokat és azoknak a kezelését. Egyébként sokan mondják azt, hogy ha 2005-től be lett volna vezetve valamilyen, a Szolvencia II-höz hasonló pénzügyi szervezetekre vonatkozó szabályozás, akkor valószínűleg nem tört volna ki olyan formában a válság, mint ahogyan megtörtént. Most azt gondoljuk, hogy van egyfajta gyógyszerünk az ilyen típusú kór kezelésére, ám nem biztos, hogy egy más típusú baj elkerülhető ezzel. Fontos azonban, hogy a Szolvencia II nemcsak arra összpontosít, hogy legyen elég tőke, hanem egyfajta kockázatkezelési kultúrát is igyekszik megvalósítani, és a válságok megelőzésében ez utóbbi a kulcstényező. Ha ez jól működik, és a kockázatkezelés kiterjed a vállalat egész területére, akkor nemcsak arra az egyfajta válságra sikerült választ adni.

A pénzügyi szabványrendszer elterjedésének is lehet valamilyen tágabb szemléletformáló hatása a biztosítási szektorban?

Valamelyest igen, de az új nemzetközi pénzügyi beszámolási szabványrendszer célja alapvetően az, hogy az egyes biztosítók részben átláthatóbb, részben harmonizáltabb beszámolókat készítsenek.

Az új nemzetközi pénzügyi beszámolási szabványrendszer összehasonlíthatóvá teszi az egyes biztosítókat.

Elsősorban a befektetők segítése érdekében született meg ez a szabvány, azért, hogy jobban megértsék a biztosítók teljesítményét. Eddig a befektetők vagy az őket segítő elemzők többsége nem is nagyon értette, hogy miről szól ez az üzlet, nem lehetett az egyik társaságot a másikkal összehasonlítani, egész más alapokon működött az eredmény meghatározása az egyik jogrendben, mint a másikkban. Az új szabályozás alapvetően a teljesítmény, az eredmény méréséről szól,

összehasonlíthatóvá teszi az egyes biztosítókat. Ez még a Szolvencia II-nél is komplexebb rendszert jelent, de ennek a megértése valószínűleg főként a szűkebb szakemberi kör számára fontos. Viszont az is nagyon lényeges, hogy a vállalatok vezetése is átlássa, hogy melyek az új módon számítandó eredmény mozgatórugói. Amúgy a biztosítók vezetőit gyakran a vállalati eredmények alapján premizálják, tehát nekik már csak ezért is elsőrendű érdekük, hogy világos képet kapjanak róla, és megértsék, mitől függ a saját eredményük. Ez az elsőrendű anyagi érdekük is. Ha össze van kötve a társaság eredménye és a vezető eredménye, akkor az jó dolog. Ha a vállalat érdeke hosszú távon a nagy nyereség, a vezető prémiuma viszont a díjbevételhez van kötve, akkor nem biztos, hogy ez a kellő célt fogja szolgálni. Ha viszont a vezetők megértik, hogy mi mozgatja hosszabb távon a nyereséget, akkor az nagy átalakulásokkal jár majd az egész iparágban.

Az, hogy az elmúlt években ennyire előtérbe került a pénzügyi szabályozás és megfelelés, milyen hatással van a technológiai változásokhoz való alkalmazkodásra és az innovációs készségek fejlesztésére?

Szerintem mindez generalja a technológiák alkalmazását is, mert bizonyos szabályozásoknak hagyományos, házilagos, kézi módszerekkel nem is lehet megfelelni. Erre nagyon jó példa lesz az új számviteli szabályozás, ahol olyan sok adattal kell foglalkozni, olyan sok részterületből jön össze az eredmény, hogy azt emberi mechanizmusokkal átlátni vagy éppen Excel táblákkal összerakni már nem lehetséges. Az, hogy a rendszer hatékonyan tudjon működni, és a vezetőkhez olyan információkat tudjon juttatni, amelyek mondanak valamit az ő szintjükön is, ma már nehezen képzelhető el azokkal a hagyományos módszerekkel, amelyekkel még tizenöt-húsz évvel ezelőtt is jól elműködött egy-egy biztosító. Az insurtecheknek keresletet biztosít, hogy a biztosítóknak muszáj modernizálniuk és befektetni az új megoldásokba, mert annyi szabályozás van, és annyi dolognak kell megfelelni, amennyinek pusztán emberi erőforrásokkal szinte lehetetlen eleget tenni, vagy a megfelelés elképesztő költségekkel párosulna.

A korábbi években sok olyan félelem megfogalmazódott, hogy az iparági túlszabályozás jogosulatlan előnyökhöz juttathatja a nulláról induló fintecheket, insurtecheket az inkumbens biztosítókkal szemben. 2019-ben mi látható mindebből: megalapozott aggályok voltak ezek, vagy éppen a hagyományos társaságoknak sikerült megerősíteniük a piacaikat?

Az egyik vetülete a kérdésnek az, hogy valóban van-e túlszabályozás. Ez sem egyszerű kérdés, mert érthető, hogy van egy szabályozói aktivitás. Részben a válság következményei miatt, részben bizonyos negatív tendenciákat figyelembe véve ez indokolt is. Igaz, Európát tekintve nem nagyon látom, hogy mennyire átgondolt a különböző szabályozási vonulatok harmonizációja. Lehet, hogy túl sok területen történnek olyan dolgok, amelyeket egyszerűsíteni kellene, és akkor nem lennének meg azok az ellentmondások, mint amelyek különböző európai uniós szabályozásokban fellelhetők. Ezt nyilván megpróbálják kihasználni az azok a vállalkozások, amelyek abból indulnak ki, hogy amelyik hagyományos biztosító meg akar felelni az új szabályoknak, annak jócskán investálnia kell ebbe.

Hogyan látja az aktuárius szakma és a mesterséges intelligencia, az MI viszonyát?**Közel az a kor, amikor MI elemzi majd a big datát?**

Azt gondolom, hogy az MI részben ki fogja váltani az emberi munkát. Olvastam egy tanulmányt néhány éve, amely azt próbálta felmérni, hogy a különböző szakmákat milyen valószínűséggel váltják ki MI-vel vagy robotokkal. A hétszáz szakma között ott voltak az aktuáriusok is, 21 százalékos valószínűséget kapva a kihalásra. A számviteli szakember 90 százalék feletti valószínűséggel szerepelt a listán. Azokat az aktuáriusi tevékenységeket, amelyek abból állnak, hogy egyik Excelből átmásolunk adatokat a másikba, és azt elküldjük valahová, a mesterséges intelligencia megfelelő robotok által ki fogja váltani. Ugyanakkor azt gondolom, hogy az igazi aktuáriusnak kell, hogy legyenek olyan készségei, amelyek ma és a belátható jövőben nem helyettesíthetők mesterséges intelligenciával. A szakmai tudáson kívül ehhez olyan tapasztalatokra is szükség van, amelyek lehetővé teszik, hogy az aktuárius megítéléses döntéseket hozzon. Akinek jó ez a képessége, azok jól fogják tudni használni a big datát, akik nem, elvesznek az adatok között, és nem fognak tudni jó javaslatokat előterjeszteni a vezetőség számára. Pedig ezt a szabályozás is fontossá teszi, a Szolvencia II-ben is van erre utalás, s az IFRS 17-ben is. Azt gondolom tehát, hogy a szakma szűkebb lesz, mint ma, kevesebb szakemberre lesz szükség, azok viszont, akik művelni fogják, a megítéléses döntéseiknek köszönhetően hozzáadott értéket tudnak adni egy vállalatnak.